

**ПОДІЛЛЯ.
ФІЛОЛОГІЧНІ
СТУДІЇ**

**ВИПУСК ШІСТНАДЦЯТИЙ
ТОМ ПЕРШИЙ**

**Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра української філології**

**ПОДІЛЛЯ.
ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ**

**Випуск шістнадцятий
Том перший**

Електронний збірник наукових праць

**Хмельницький
2023**

УДК 908(477.43)

ББК 26.891

П 44

Поділля. Філологічні студії: електронний збірник наукових праць. Головний редактор Торчинський М. М. Хмельницький, 2023. Випуск шістнадцятий. Том перший. 193 с.

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри української філології Хмельницького національного університету (протокол № 13 від 17 травня 2023 року).

Редакційна колегія: О. М. Дорофєєва, К. А. Дубініна, Л. В. Олійник, Г. В. Осіпчук, Н. М. Торчинська, М. М. Торчинський (головний редактор, відповідальний за випуск), І. Б. Царалунга, О. М. Ющишина, А. М. Янчишин.

Збірник наукових праць містить статті студентів та учнів, присвячені аналізу проблем, пов'язаних із вивченням мови, літератури та методик їх викладання у навчальних закладах.

Для мовознавців, літературознавців, методистів, учителів та усіх, хто цікавиться філологічними питаннями.

ББК 26.891

П 44

© Автори статей, 2023

© Хмельницький

ЗМІСТ

	Стор.
<i>Антосіна Катерина.</i> Неолексеми як засіб творення нової образності у світлі екзистенційного вибору в поезіях В. Стуса.....	5–11
<i>Баліцька Діана.</i> Структура топонімікону, зафіксованого в українських прислів'ях і приказках.....	12–15
<i>Бойко Олександра, Дубініна К. А.</i> Цахес, або Як конформізм суспільства створює лиходіїв.....	16–21
<i>Ващук Дарія.</i> Шлях жінки, яка прагне свободи й рівноправ'я, у романі «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте.....	22–26
<i>Вінтоняк Яна.</i> Денотатно-номінативна систематизація поетонімів у новелах Василя Стефаника.....	27–31
<i>Гайдова Соломія.</i> Своєрідність польського альтернативно-історичного стимпанку в романі Яцека Дукая «Крига».....	32–38
<i>Гончаренко Сніжана.</i> Святвечір – символ достатку і добробуту (порівняльний аналіз обрядів на Поділлі та в Карпатах).....	39–44
<i>Головнюк Анна.</i> Лексичні діалектизми в художній мові Ольги Берези.....	45–47
<i>Горячок Анастасія.</i> Особливості використання образів-символів у пісенній творчості Володимира Івасюка.....	48–55
<i>Граб Анастасія.</i> Етимологія спелеонімів Поділля.....	56–60
<i>Гуменюк Яніна.</i> Стилістично-виражальні можливості модальних слів у художньому мовленні.....	61–66
<i>Дячок Анастасія.</i> Фольклорні мотиви «Пісень» Яна Кохановського... <i>Карабань Галина.</i> Світ контрастів у повісті «Золотий горнець» Е. Т. А. Гофмана.....	67–72 73–79
<i>Карачун Дарина.</i> Засудження комплексу меншовартості, національного безпам'ятства та байдужості до рідної мови в поемі Т. Шевченка «І мертвим, і живим, і ненарожденим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє».....	80–83
<i>Кичак Діана.</i> Проблематика роману Е. М. Ремарка «Три товариші»... <i>Корсакова Анастасія.</i> Уславлення рідного Поділля у творчості польського поета М. Гославського (до 220-річчя від дня народження)...	84–89 90–96
<i>Кренціглова Ірина.</i> Терміни. Професійно-виробнича лексика (професіоналізми) професії «Кухар. Офіціант. Бармен».....	97–101
<i>Кулікова Анастасія, Дубініна К. А.</i> Вплив сюжету про Трістана та Ізольду на розвиток європейської літератури.....	102–109

*Діана КИЧАК, студентка третього курсу
факультету міжнародних відносин і права
Хмельницького національного університету
Наукова керівниця – О. М. ДОРОФЄЄВА,
кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри
іношомовної освіти та міжкультурної комунікації*

ПРОБЛЕМАТИКА РОМАНУ Е. М. РЕМАРКА «ТРИ ТОВАРИШІ»

У статті розглянуто основні проблеми роману «Три товариші» Е. М. Ремарка; проаналізовані основні літературознавчі поняття; виділений цитатний матеріал художнього твору. Роман є актуальним для аналізу, оскільки, за дослідженням, представленим у статті, розкриває особливо важливі проблеми сьогодення: «втраченого покоління», чоловічої дружби, війни, смерті і життя, кохання.

***Ключові слова:** бінарна опозиція, «втрачене покоління», ідея, «на межі», проблематика, роман.*

Актуальність теми дослідження визначена проблематикою та гуманістичним змістом творчості відомого німецького письменника Еріха Марії Ремарка, яка присвячена вирішенню питань, які споконвіку супроводжують людину: життя, смерті, кохання, війни, хвороби, дружби тощо. Для сучасного українського читача особливо важливими сьогодні є проблеми особистісного та суспільного життя, втрати, смерті в умовах війни, поневіряння після неї, розкриття яких знаходимо в низці творів письменника, зокрема в романі «Три товариші».

Об'єктом дослідження є основні проблеми роману Е. М. Ремарка «Три товариші», а **предметом** – способи їх розкриття у творі.

Еріх Марія Ремарк – один із найбільш відомих німецьких письменників ХХ століття. Славу митцю принесли романи «На Західному фронті без змін», «Повернення», «Три товариші», «Тріумфальна арка», «Чорний обеліск» та інші.

На проблематику, настрої та тематику творів Е. М. Ремарка здійснили суттєвий вплив історичні події ХХ ст., зокрема Перша світова війна, ветераном якої він був, а також події особистого життя, зокрема еміграція та три шлюби, стосунки з прекрасними жінками, які стали прототипами героїнь творів письменника.

Роман «Три товариші» належить до переліку визначних творів світової літератури ХХ ст. Поняття 'роман' у літературознавчому словнику подається так: **роман** – найбільш поширений у ХVІІІ–ХХ ст. епічний жанровий різновид, місткий за обсягом, складний за будовою прозовий (рідше віршований) епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів [3, с. 592]. Автор вірний своєму оповідному стилю – та ж проста мова, сухі, майже стенографічні описи, розлогі діалоги, що займають велику частину книги [2, с. 73].

Аналізуючи проблематику роману Е. М. Ремарка «Три товариші», ми, перш за все, з'ясували суть літературознавчого поняття «проблематика». Як зазначено в електронному тлумачному словнику: **проблематика** – це сукупність проблем; ідейно-тематичний зміст твору [5].

У переплетенні низки подій в особистісному і соціальному житті героїв сюжет і проблематика роману розкривають тему особистісного буття людини «на межі» життя і смерті, в умовах війни, смертельної хвороби, кризового післявоєнного часу, що отримали назву – «втрачене покоління». Дія відбувається у міжвоєнній Німеччині приблизно 1928 року. Троє товаришів, ветеранів Першої світової війни, Роберт Локамп, Отто Кестер і Готфрід Ленц заробляють на життя ремонтом автомобілів у власній невеликій авторемонтній майстерні. Ця робота не була мрією їхнього життя, але в тяжкий час економічної та політичної кризи вона разом із випадковими підробітками дає молодим людям мінімальні засоби для існування. Розповідь у романі ведеться від імені автомеханіка (який також має здібності піаніста, філософа, вченого) Роберта Локампа, якого друзі називають Роббі. У день свого тридцятиріччя на дорозі Роббі зустрів кохання свого життя – смертельно хвору на туберкульоз Патрицію Гольман (Пат). Прототипом Пат стала перша дружина Ремарка Ільза Ютта Замбона [1]. Розгортання любовної лінії в романі сповнене драматичними подіями, ліричним настроєм і, водночас, трагічністю.

Товариші пройшли через жахи війни, і примари минулого переслідують їх і в мирному житті. У спогадах, роздумах над безробіттям у країні та потребами людей товариші розкривають свої нереалізовані мрії і втрачені ідеали. Однак саме

військове братерство згуртувало молодих людей, вони готові на самопожертву заради дружби й кохання. При цьому автор розмірковує не про причини чи хід війни, а про її наслідки та вплив на людину, яка змогла пристосуватися до повсякденних обставин війни, прийняти смерть своїх товаришів та ворогів як єдину істину, а дружбу, загартовану війною, і кожную мить життя як те найкраще, найдосконаліше, що залишилося в повоєнний час.

Об'єктом для роздумів в романі Е. М. Ремарка постає війна та її наслідки для існування особистості та суспільства як явище не лише в історії ХХ ст., а людства загалом. Безпосередньо подану й осмислену автором проблему трагізму людського життя в обставинах війни та після неї ми визначаємо як предмет зображення. Ця загальна проблема конкретизована сукупністю інших, що визначають проблематику «втраченого покоління», чоловічої дружби, кохання, життя і смерті, Першої світової війни та реалій економічного, суспільно-політичного життя в післявоєнній Німеччині.

Роббі Локамп у день свого тридцятиліття підводить підсумок свого життя і визнає, що *«справжнє життя почалося лише в 1916 року. Саме тоді я став новобранцем»* [4, с. 465]. Низка персонажів роману також створює колективний портрет «втраченого покоління», а Роббі Локамп у власних роздумах і відчуттях дає йому таку характеристику: *«ми повернулися з війни, молоді, втративши віру в будь-що, наче шахтарі із заваленої шахти. Ми хотіли вирушити в похід проти брехні, егоїзму, жадоби й душевної інертності, бо все це змусило нас до того, що ми пережили: ми були суворі, вірили тільки найближчому товаришеві, тільки конкретним речам, що ніколи не зраджували нас, – небу, тютюну, хлібові й землі... Але що з цього вийшло? Усе стало брехнею, забулося. А хто не міг забути, тому залишилися тільки безсилля, розпач, байдужість і горілка. Часи великих мрій, мрій людських і навіть суто чоловічих, канули в небуття. Тріумфували заповзятливі. Корупція. Злидні»* [4, с. 513–514].

Характеристику головних героїв роману, які є уособленням молодого покоління між двома світовими війнами ХХ ст., здійснюють і самі герої. Так, пані Залевська обурливо звертається до Роберта: *«і що то ви всі за люди, ви, молодь!»*

Минуле ви ненавидите, сучасне – зневажаєте, а до майбутнього вам байдуже!» [4, с. 630]. Саме тому це покоління й називають «втраченим», бо воно втратило час, волю й силу для реалізації своїх можливостей, як і суспільство, історія втратили ціле покоління як потенціал, ресурс для розвитку цивілізації, натомість залишилися тільки розчарування й байдужість.

Наступним, на нашу думку, є розкриття проблеми чоловічої дружби, яку можна споглядати в ситуаціях війни, бару, споживання алкоголю, автомобільних перегонів, боксу, бійки, проявів милосердя й допомоги нужденним, хвороби Пат тощо. Так, у ситуації смертельної небезпеки для Пат на відпочинку під час нападу легеневої кровотечі, далеко від лікаря, Роббі розгублений і безпорадний. І лише голос Кестера у слухавці дає Роббі відчуття, що «світ став на своє місце» [4, с. 686], бо він розуміє – друг допоможе, знайде лікаря Пат, зробить усе можливе й неможливе для її порятунку.

Проблема кохання також є однією з основних і зіставляється з проблемою чоловічої дружби. У критичну хвилину смертельного нападу хвороби Пат Роббі розмірковує про власні відчуття кохання, коли *«раптом побачив, що я можу важити щось для людини, просто тому, що я існую і що вона щаслива від того, що я з нею ... це кохання і водночас щось інше. Щось таке, в ім'я чого можна жити. Чоловік не може жити заради кохання. А заради іншої людини – може»* [5, с. 700]. Як бачимо, для героїв Ремарка почуття кохання – це не головне, можливо, це лише здатність виявити прихильність до іншої людини та приймати її прив'язаність до себе. Однак Роббі не ставить кохання вище від дружби, може, тому в моменти проявів ніжності до Пат він звертається до неї як до чоловіка: *«друже», «товаришу мій», «мій хоробрий друже»*.

Для вираження проблем твору автор також застосовує художній прийом протиставлення, контрасту, окреслюючи так звану бінарну опозицію: війна – мир, смерть – життя, вічна краса природи – короткотривале людське життя: *«...на радісних обличчях хлопчаків, що нагналися вже до втоми, несподівано знову проступали суворі риси солдата ...: мужність, і гіркота, і жадоба до життя,*

готовність виконати свій обов'язок солдата, розпач, надія і якийсь незбагнений сум приречених на передчасну смерть» [4, с. 674].

Однак зміст та художньо-образна система роману розкривають концепцію автора про те, що сенсом буття є можливість жити й насолоджуватися красою навколишнього світу у виявах: спілкування з друзями, присутність коханої жінки, розквітла стара слива, політ метелика-одноденки, смачна їжа й напої, захід сонця, швидка їзда на автомобілі, споглядання морського прибою, квітів у саду тощо. У такий спосіб навіть найменші художні деталі розкривають ідею роману, утверджують непереможну силу життя, яке засноване на вічних цінностях добра, істини, краси і свободи, створюють для читача можливість сформулювати власне ставлення до прочитаного.

Таким чином, ми виокремили основні проблеми роману Е. М. Ремарка «Три товариші» – це проблеми «втраченого покоління», чоловічої дружби, війни, смерті і життя, кохання. Причому, на нашу думку, проблема війни та її впливу на людину є ключовою, якій підпорядковані всі інші і яка визначає, що будь-яка війна є катастрофою для людства, злочином супроти людського життя, що недопустимо нехтувати життям як найбільшою цінністю на землі, що війна – це найбільша трагедія.

Список використаної літератури

1. Еріх Марія Ремарк – письменник, якого одночасно ненавиділа і обожнювала вся Німеччина. URL: <https://vsviti.com.ua/interesting/creative/61022> (дата звернення: 12.05.2023).

2. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: підручник. І. О. Помазан. Харків: Вид-во НУА, 2016. С. 71–74. URL: https://nua.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/08/Pomazan_IZL_RP-3_Pidruchnik_XX_st.pdf (дата звернення: 13.05.2023).

3. Літературознавчий словник-довідник. За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.

4. Ремарк Е.-М. Три товариші. *Ремарк Е.-М. На Західному фронті без змін. Повернення. Три товариші: романи.* Пер. з нім. К. Гловацької, Н. Сняданко,

М. Дятленко, А. Плюто; передм. Н. Сняданко. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. С. 461–909.

5.Що таке ПРОБЛЕМА, ПРОБЛЕМАТИКА? URL :
<http://slovopedia.org.ua/32/53407/31960.html> (дата звернення: 13.05.2023).